

Jaunimo požiūris į inkluzinį švietimą

Europos Parlamento sąskrydis
Brukselis, 2011 m. lapkritis

Jaunimo požiūris į inkluzinį švietimą

**Europos Parlamento sąskrydis
Briuselis, 2011 m. lapkritis**

Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra

Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra yra nepriklausoma ir savarankiška organizacija, kurią finansuoja Agentūros šalys narės ir Europos institucijos (Europos Komisija ir Europos Parlamentas).

Šiame leidinyje pateikiamos projekte dalyvavusiųjų nuostatos, kurios nebūtinai atitinka oficialų Agentūros ar šalių narių požiūrį. Europos Komisija neatsako nei už jame pateiktą informaciją, nei už jos panaudojimą.

Redagavo: Victoria Soriano, Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.

Ištraukas iš šio leidinio leidžiama naudoti tiksliai nurodžius šaltinį. Nuoroda į šios ataskaitos rengėją turėtų būti: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra (2012) *Jaunimo požiūris į inkluzinį švietimą*, Odense, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.

Siekiant kuo geresnio informacijos prieinamumo, medžiaga prieinama skaitmeniniu formatu 22 kalba. Skaitmeninė šios ataskaitos versija patalpinta Agentūros interneto svetainėje: www.european-agency.org

ISBN: 978-87-7110-400-4 (Elektroninė)

ISBN: 978-87-7110-378-6 (Spausdinta)

© European Agency for Development in Special Needs Education 2012

Sekretoriatas
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark (Danija)
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Būstinė Briuselyje
3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium (Belgija)
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Šio leidinio parengimą ir leidybą rėmė Europos Komisijos Švietimo ir kultūros generalinis direktoratas:
http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.htm

TURINYS

PRATARMĖ	5
ĮŽANGA	7
JAUNŪJŲ DELEGATŲ MINTYS.....	11
Kas, jūsų nuomone, yra inkliuzinis švietimas?	11
Ar galėtumėte pasakyti, kaip inkliuzinis ugdymas praktiškai įgyvendinamas ar turėtų būti įgyvendinamas jūsų mokykloje?.....	13
Kokios naudos, jūsų nuomone, teikia inkliuzinis ugdymas ir su kokiais iššūkiais jis susijęs, ar kokių galėtų kilti?.....	21
Komentarai ir siūlymai.....	29
ŽVILGSNIS Į PRAEITĮ IR Į ATEITĮ.....	31
2011 M. EUROPOS PARLAMENTO SĄSKRYDŽIO DELEGATAI	34

PRATARMĖ

2011 m. lapkritį Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūrai dar kartą teko garbė surenti Europos jaunimo sąskrydį (toliau – Sąskrydis). Renginys vyko Briuselyje, Europos Parlamente, ir jame dalyvavo jaunuoliai – turintys specialiųjų ugdymosi poreikių ir/ar negalių ir – jų neturintys, besimokantys vidurinėse ir profesinėse mokyklose. Jaunimo delegatai diskutavo apie tai, ką inkliuzinis švietimas reiškia kiekvienam iš jų.

Šis Sąskrydis buvo trečias tokio pobūdžio renginys, kurį organizavo Agentūra. Pirmasis, pavadintas „Jaunuolių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, sąskrydis“ vyko Briuselyje, Europos Parlamente 2003 m., jame dalyvavo 23 šalių delegacijos. Renginį rėmė šalių švietimo ministerijos ir Europos Komisija, jis buvęs itin svarbus Europos neįgaliųjų metų kontekste. Antrasis, pavadintas „Jaunimo balsas: Lygių galimybių švietime užtikrinimas“ vyko 2007 m. Lisabonoje, Portugalijai pirmininkaujant Europos Sąjungai, ir jame dalyvavo 29 šalių delegacijos.

Visos Agentūros šalys narės padėjo rengti 2011 m. Sąskrydį, kuriame jas atstovavo 88 jaunuoliai iš 31 delegacijos.

Sąskrydyje dalyvavusių renginio organizatorių ir svečių tikslas buvo išklausti jaunuolių pasisakymų, išsiaiškinti kokios pažangos šalys pasiekė plėtodamos inkliuzinio švietimo sistemas nuo Sąskrydžio, vykusio Europos Parlamente 2007 m.

Kiekvienas renginyje dalyvavęs mokinys, remdamasis savo asmenine patirtimi, turėjo galimybę pristatyti reikšmingus inkliuzinio švietimo plėtotei dalykus, taip pat įvardyti tokios švietimo sistemos stiprybes ir spręstinus uždavinius. Inkliuzinio švietimo svarba buvo nuolat pabrėžiama diskusijų metu. Akivaizdu, kad tai įprasta jaunimo pokalbių tema.

Dėkojame visoms Agentūros šalims narėms už jų vertingą indėlį rengimosi Sąskrydžiui laikotarpiu, paties renginio metu ir jam pasibaigus. Taip pat dėkojame oficialiems šalių atstovams, aktyviai dalyvavusiems renginio atidarymo ir baigiamosios dalies ceremonijose, taip pat moderavusiems jaunųjų delegatų diskusijas. Tai Milan Zver, Europos Parlamento narys, Harald Hartung ir Ana Magraner, Europos Komisijos pareigūnai, Jerzy Barski, viešųjų ryšių

atstovas Lenkijos pirmininkavimo Europos Sąjungai laikotarpiu, Emilia Wojdyła, Lenkijos švietimo ministerijos atstovė, Aleksandra Posarac iš Pasaulio banko ir Kari Brustad iš Norvegijos švietimo ministerijos.

Labiausiai dėkojame 88 jauniems Sąskrydžio dalyviams, taip pat jų tėvams ir artimiesiems, juos lydėjusiems, mokytojams, pagalbą teikusiems specialistams. Jeigu ne jie, šis renginys niekada nebūtų įvykęs, o mes tęsime ir toliau savo veiklą, siekdami užtikrinti, kad jų troškimai nebūtų pamiršti, o nuostatų būtų paisoma.

Per Ch. Gunnvall
Pirmininkas

Cor J.W. Meijer
Direktorius

IŽANGA

2011 m. lapkričio 7 d. Europos Parlamente 88 jaunuoliai iš 31 delegacijos¹ pristatė savo požiūrį į inkluzinio švietimo plėtrą. Tai buvo jau trečias kartas, kai tokio pobūdžio europinių renginių organizavo Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra (Agentūra).

Sąskrydžio tikslas buvo dar kartą 14–19 metų amžiaus jaunuolius įtraukti į diskusiją apie inkluzinį švietimą. Kiekvienai Agentūros šaliai narei buvo pasiūlyta deleguoti ne daugiau 2 jaunuolių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) ir/ar neįgalumą ir 1 – neturintį SUP, besimokančius vidurinio ir profesinio mokymo programose. Svarbu pažymėti, kad delegatai pasižymėjo SUP įvairove, tačiau dauguma deleguotų jaunuolių mokėsi bendrojo ugdymo mokyklose ir Sąskrydyje dalyvavo drauge su savo bendraklasiais.

Renginio siekis buvo suteikti jaunuoliams iš įvairių Europos šalių galimybę pasisakyti ir būti išgirstiems. Sąskrydis tapo scena, kurioje jie išreiškė savo požiūrį į švietimą, įvardijo savo poreikius ir reikalavimus, pasidalijo ateities lūkesčiais. Sąskrydyje jaunuoliai taip pat galėjo pasidalyti savo asmenine patirtimi, papasakoti, ką inkluzinis švietimas reiškia jų kasdieniame gyvenime.

Kaip ir 2007 m. jaunieji renginio dalyviai prieš Sąskrydį gavo preliminarinius klausimus refleksijai ir aptarimui savo mokyklose. Sekmadienį, lapkričio 6 d., jaunuoliai dalyvavo septyniose darbo grupėse, kuriose jie šiuos klausimus aptarė, parengė komentarus ir siūlymus ir parengė trumpas diskusijų santraukas, kurios kitą dieną buvo pristatytos Europos Parlamente.

Štai klausimai, kurie buvo pateikti mokiniams:

- Kas, jūsų nuomone, yra inkluzinis švietimas?
- Ar galėtumėte pasakyti, kaip inkluzinis ugdymas praktiškai įgyvendinamas (ar turėtų būti) jūsų mokykloje? Pavyzdžiui, kaip organizuojamas ugdymo procesas klasėje, kokios ugdymo programos vykdomos, kokia pagalba teikiama ir t.t.

¹ Airijos, Austrijos, Belgijos (prancūzakalbių ir flamandų bendruomenių), Čekijos, Danijos, Estijos, Graikijos, Islandijos, Ispanijos, Italijos, Jungtinės Karalystės (Anglijos, Šiaurės Airijos, Škotijos ir Velso), Kipro, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Liuksemburgo, Maltos, Nyderlandų, Norvegijos, Portugalijos, Prancūzijos, Slovėnijos, Suomijos, Švedijos, Šveicarijos, Vengrijos, Vokietijos

- Kokios naudos, jūsų nuomone, teikia inkluzinis ugdymas ir su kokiais iššūkiais jis susijęs, ar kokių galėtų kilti?
- Ar turite kitokių pamąstymų?

Apibendrinta jaunųjų delegatų diskusijų santrauka buvo pristatyta Europos Parlamente ir šių diskusijų rezultatai sudaro šios raporto publikacijos pagrindą.

Toliau nagrinėjamos jaunuolių išreikštos nuostatos ir pateiktos idėjos, dėl kurių delegatai priėjo prie vieningos nuomonės. Jų diskusijų branda ir gilumas jaučiami iš karto, nėra jokio reikalo „interpretuoti“, ką norėta pasakyti, tiesiog belieka pasižymėti mokinių komentarus ir rekomendacijas. Kiekvienos grupės idėjos ir siūlymai dažniausiai pateikti, nenurodžius, ar mokinys mokosi vidurinio ar profesinio mokymo programoje, ar turi SUP, ar ne. Vietoj to informacija grupuojama, atsižvelgiant į pateiktus atsakymus į keturis klausimus: kas yra inkluzinis švietimas, kaip inkluzinio ugdymo nuostatos įgyvendinamos praktikoje, nauda ir iššūkiai, kiti komentarai. Stengtasi išsaugoti autentiškus jaunuolių posakius, jie beveik neredaguoti.

Kiekvienoje suformuotoje grupėje buvo diskutuojama keliomis svarbiausiomis temomis. Pavyzdžiui, buvo aptarta:

- teisė į kokybišką ugdymąsi ir teisė į lygias galimybes švietime;
- diskriminacijos išgyvendinimas;
- reikiamos pagalbos teikimas;
- fizinės, socialinės ir ugdymosi aplinkos nepritaikymo – kliūčių, kurios ligi šiol egzistuoja – pašalinimo būtinybė;
- inkluzinė švietimo sistema naudinga visiems joje esantiems mokiniams.

Kiekvienos šalies delegacijai buvo pateikti ne tik preliminarūs klausimai, bet buvo paprašyta pasirengti informacinį standą, kuriame būtų pailustruota, kaip inkluzinis švietimas plėtojamas ir praktiškai diegiamas konkrečiose ugdymosi aplinkose. Jaunuoliai, rengdami šiuos standus, naudojami pačia įvairiausia medžiaga – suvokiama rega, lytėjimu ir netgi klausia. Sąskrydžio metu šie standai stovėjo šalia įėjimo į Europos Parlamento salę, o dabar juos galima panagrinti leidinyje „Standų kolekcija“, kuriame pateiktos trumpos anotacijos ir informacija apie jaunuosius delegatus ir jų mokyklas.

Išsamią informaciją apie 2011 m. vykusį jaunimo Sąskrydį galima rasti Agentūros tinklapyje: <http://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011>

JAUNŪJŲ DELEGATŲ MINTYS

Kas, jūsų nuomone, yra inkliuzinis švietimas?

Mėgindami atsakyti į šį klausimą, jaunuoliai diskutuodami gilinosi į teisių temą – teisę į kokybišką ugdymąsi, teisę rinktis, turėti lygias galimybes švietimo sistemoje, būti gerbiamam. Jie pabrėžė, kad inkliuzinis švietimas arba ugdymasis nereiškia tiesiog buvimo drauge toje pačioje vietoje. Vienas jo esminių bruožų, kad vyrauja draugiški bendraamžių tarpusavio ryšiai, kiekvienas turi draugų.

Delegatai pabrėžė, kad inkliuzinis švietimas naudingas visiems: kiekvienas įgauna galimybę mokytis ir dalintis įgyta patirtimi. Jie pažymėjo didžiąją mokytojo ir bendraamžių vaidmenį bei pabrėžė, kad ugdymasis tokioje švietimo sistemoje – tai pirmasis žingsnis į tapsmą visaverčiais visuomenės nariais.

Štai kai kurios mokinių mintys:

„Kiekvienas turi teisę į mokymąsi. Kiekvienas žmogaus turi teisę mokytis ir gauti kokybiškas švietimo paslaugas. Jeigu kam nors kyla problemų, jam turi būti suteikta pagalba. Inkliuziją kuria visa bendruomenė: šeima, mokykla ir t.t. Mokinys, kitoks nei visi kiti, turi teisę gauti pagalbą, nesvarbu, kokio laipsnio tos skirtybės bebūtų (Dagur).“

„Inkliuzinėje švietimo sistemoje visi yra/mokosi drauge. Mes visi esame lygūs ir mes visi esame skirtingi. Mes turime teisę rinktis, ką mes norėtume veikti – rinktis dalykus, mokymosi būdus (James).“

„Inkliuzinė švietimo sistema reiškia, kad tu turi galimybę rinktis kur ir kaip mokytis (John, Nana-Marie).“

„Inkliuzinis švietimas reiškia, kad žmonės visi mokosi toje pačioje mokykloje ir toje pačioje klasėje (Fé, Josette, Kanivar).“ „Tai reiškia, kad pamokas lankai įprastoje mokykloje, turi draugų, ne tik mokaisi drauge, kiekvienas dalyvauja visose ugdymosi veiklose. Tačiau gali būti specialių skyrių įprastose mokyklose, yra galimybė mokytis mažesnėse klasėse/grupėse su kitais mokiniais, turinčiais panašių negalių (Michalis, Andreani, Maria).“

„Inkliuzinis švietimas skirtas visiems vaikams. Įprastos mokyklos turėtų būti netoli gyvenamosios vietos. Tai suteiktų galimybę susitikti gyvenančius kaimynystėje (Wacław).“

„Inkluzinis švietimas reiškia būti dalimi „normalios“ klasės ir būti „normaliam“. Viskas numatyta. Neįgalus jaunuolis jaučia, kad klasėje jis laukiamas, o bendraklasiai, neturintys SUP, jį vertina. „Normalioje klasėje“, jei mokiniai turi kitokių poreikių, pavyzdžiui, jiems reikia gestų kalbos vertėjo paslaugų, mokykla privalo pasirūpinti, kad jie šias paslaugas gautų. Idėja tokia – kiekvienam sudarytos sąlygos dalyvauti (Lise).“

„Tai nereiškia būti tik įprastos mokyklos bendruomenės dalimi, tai reiškia – būti visuomenės dalimi. Kiekvienas neįgalus asmuo turi teisę mokytis įprastoje mokykloje, jeigu mano, kad pajėgus tai daryti. Visuomet neįgaliajam reikia suteikti galimybę išmėginti savo galimybių ribas (Jere).“ „Tai reiškia teisę į įtrauktį, teisę turėti pasirinkimą, bet būti visuomet visuomenės dalimi (Fabian, Pedro, Diogo, Josette).“

„Inkluzija reiškia turėti daugiau pagarbos, ryšių, naujų draugų ir naujos informacijos – visose gyvenimo srityse (Rolands).“

„Inkluzinis švietimas – plati sąvoka. Ji reiškia ne tik gerus pažymius, bet gerus socialinius ryšius. Mokykla – tai daugiau, nei mokymasis iš knygų – tai socializacija, tarpusavio ryšiai. Inkluzinis švietimas neapsiriboja vien tik mokykla, jis susijęs su platesne bendruomene (Bethany, Gemma, Sophie).“

„Tai reiškia mokymąsi gyventi drauge, gerbiant vienas kitą, nepaisant neįgalumo (Emile).“ „Nesvarbu rasė, lytis, SUP, visi vienas kitam padeda. Man asmeniškai svarbiausias principas – solidarumas (Maria).“ „Svarbu, kad gerbti vieniems kitus, net, jei turime SUP, kitokias kultūros tradicijas ar religiją (Francesco).“ „Tai reiškia, kad žmonės mokosi apie tai, kas yra SUP, ypač apie tokius, kurie yra tarsi nematomi (Mathias).“ „Jis susijęs ne tik su negalia, sutrikimais, bet ir su skirtinga kultūrine patirtimi taip pat, ir t.t. (Elin).“

„Mokykloje visi gerbia ir priima vienas kitą – čia visa ko pradžia. Inkluzinis švietimas reiškia, kad mokiniai turi prisidėti, ne vien mokytojais (Barbara, Mirjam, Triin).“

„Atspirties taškas – tinkamas mokytojų pasirengimas (Sophie ir Gemma).“ „Mokytojai turi suprasti kiekvieno poreikius ir padėti sėkmingai pasiekti tikslų. Mes visi turime įvairių talentų – drauge mes sukuriame geriau funkcionuojančią bendruomenę (Klara).“

„Mokytojai turi būti dėl visų – inkluziniam švietimui reikia papildomų išteklių – lėšų ir laiko, bet kiekvienas turi įgyti išsilavinimą (Philipp).“

„Inkliuzinio švietimo sistemoje daugiau galimybių įgyti įgūdžių srityje, kurioje esi stiprus, ir, prireikus, gauti pagalbos (João).“ „Inkliuzinis švietimo sistema taip pat reiškia, kad gauni reikiamų mokymosi priemonių (Carlo, Melania).“

„Dažniausiai dėmesys sutelkiamas į praktinius dalykus (pavyzdžiui, pastatų pritaikymą), bet įtrauktis daugiausia susijusi su žmonių nuostatomis. Kiekvienas turėtų įprasti suvokti, kad esama įvairių negalių, nediskriminuoti ir neskirstyti kitų žmonių. Daug ką reikia nuveikti ir mokytojams ir mokiniam, siekiant surasti talentų ir kitokių būdų. Suskirstymas pagal negalių pobūdį sukuria dar didesnių kliūčių (Mei Lan).“

„Inkliuzinis švietimas reiškia kliūčių pašalinimą (Wessel).“ „Mes turime sugriauti barjerus plačiausia prasme, turime pakeisti žmonių mentalitetą (Jens).“ „Kiekvienas turi teisę į kokybišką švietimą, kai kam reikia daugiau pagalbos nei aplinkiniams, bet turėtų būti paisoma kiekvieno teisių (Francesco).“

„Inkliuzinis švietimas – sėkminga neįgalių mokinių įtrauktis (Daniel).“

Ar galėtumėte pasakyti, kaip inkluzinis ugdymas praktiškai įgyvendinamas ar turėtų būti įgyvendinamas jūsų mokykloje?

Jaunieji delegatai apibūdino savo mokyklų ypatumus ir išreiškė susirūpinimą dėl kai kurių dalykų.

Štai, jų samprotavimai:

„Mano mokykloje vykdomos specialios ugdymo programos neįgaliesiems vaikams, yra specialių kabinetų, kur jiems teikiama pagalba. Pagalbą teikiantieji būna su vaikais tuose kabinetuose, kartais šie mokiniai, jeigu tai jiems tinka, būna su visais klasėje. Mokiniais, judantiems ratukuose, klasėje skiriamos patogesnės vietos. Aš pats turiu savireguliacijos sutrikimą (dėmesio sutrikimą ir hiperaktyvumą) ir man laikas nuo laiko reikia tiesiog išeiti iš klasės. Šito poreikio kiti mokiniai nesupranta (Dagur).“

„Manau, kad mokiniai jaučiasi labai integruoti, nes, prireikus, mums padeda mokytojai, kiti mokiniai irgi tai daro labai geranoriškai (Claudia).“ „Tai skatina mus gerai jaustis (Claudia, Chiara, Yohana).“ „Aš mokausi valstybinėje mokykloje, esu su savo draugais. Mano klasėje yra specialus pagalbą teikiantis žmogus, bet jis visiems padeda. Kartais kiti mokiniai dėl to pavydi, bet tai retai atsitinka (Chiara).“ „Pasitaiko, kad neįgalūs mokiniai išvedami iš klasės, jeigu būtina (Yohana).“

„Inkluzija prasideda vaikų darželyje. Nuolat diskutuojama su visais (mokytojais, tėvais, mokiniais): ar susiklosčiusi situacija tikrai gera? Kada reikalinga pagalba? Tol kol situacija visi patenkinti, mokinys mokosi drauge su visais toje pačioje klasėje. Mokslo metų pradžioje klasėje pasirengiama priimti neįgalų mokinį – papasakojama apie negalių, kurias turės šis mokinys, rūšis ir ypatumus. Mūsų mokykloje visi turi galimybę rinktis. Mūsų šalyje veikia organizacija, kurianti specialias mokymo priemones ir informacines technologijas. Mokykla gali skolintis priemones ir medžiagą iš šios organizacijos, o mokiniai jomis gali naudotis ir namie. Kai jiems šių priemonių daugiau nebereikia, jomis gali naudotis kiti mokiniai toje pačioje ar kitose mokyklose. Labai svarbu turėti reikiamų techninės pagalbos priemonių (Melania, Carlo).“

„Aš mokausi viešojo maitinimo paslaugų teikimo mokykloje. Mokykloje yra du atskiri skyriai, vienas skirtas neįgaliesiems, kitas – sveikiesiems. Aš mokausi neįgaliųjų skyriuje, bet aš norėčiau būti drauge su kitais mokiniais. Manau, kad mokiniai turi turėti galimybę mokytis ten, kur jie geriau jaučiasi. Mano šalyje mokyklų patalpos nepritaikytos neįgaliesiems, sėdintys vežimėlyje jose mokytis negali. Vyriausybė tikrai turi taisyti padėtį. Taip pat trūksta darbuotojų. Pradžioje man buvo labai sunku. Žmonės turi būti stiprūs, o neįgalieji buvo silpni, jų balso nesigirdėjo, bet dabar padėtis geresnė.“

Galimybė mokytis mokykloje man suteikia jėgų ir drąsos, dabar man lengviau bendrauti su aplinkiniais (Artūras).“

„Aš mokausi viešojo maitinimo paslaugų teikimo ir maisto gaminimo programoje, lankau stalo serviravimo, padavėjams skirtas pamokas ir t. t. Mano tikslas gauti darbą viešojo maitinimo paslaugų srityje, bet tai nelengva, nes su neįgaliaisiais kartais prastai elgiamasi. Dar reikia daugybės pokyčių. Įprasta mokymosi programa ne visuomet tinkama neįgaliesiems mokiniams. Mokytojams rūpi nacionaliniai egzaminai ir jie neskiria pakankamo dėmesio mokiniams, kuriems reikia daugiau pagalbos (Stefanos).“

„Aš mokausi bendrojo ugdymo mokykloje, klasėje, kurioje su manimi drauge mokosi dar devyni neįgalūs mokiniai. Yra neįgalųjų mokytojai ir mokytojai, ugdantys kitus mokinius. Kartais jaučiu tam tikrą atskirtį, nes aš turiu prašyti mokytojų leisti man pabūti su kitais mokiniiais. Aš būnu su kitais mokiniiais tik tuomet, kai jie pietauja. Aš mokausi pagal individualią programą, pagal specialų tvarkaraštį, t. y. pagal specializuotą ugdymo programą (Audrey).“

„Norėdama mokytis pagal vidurinio ugdymo programą, neturėjau didelio pasirinkimo, kurioje mokykloje mokysiuos, nes buvo tik dvi tokios mokyklos – stigo mokytojų, pasirengusių mokyti neįgaliuosius. Galiu pasakyti tik gera apie du mokytojus – turėjau gerą mokytoją, o dabartinis naujas mokytojas dar geriau paaiškina, ko nesuprantu. Taip pat mokykloje turėtų būti keltuvai (Zsófia).“

„Aš mokiausi pagal specialiąją programą ir mokytojai taip dirbo metai iš metų. Dabar esu kitoje mokykloje ir mokausi ne pagal specialiąją programą, bet man puikiai sekasi. Deja, mokytojai nepasirengę, turi mažai darbo valandų. Matematikos pamokoje būna 28 mokiniai ir vienas mokytojas, trūksta darbuotojų. Mokykloje yra daug turinčių mokymosi negalią. Nuspręsta, kad šie jaunuoliai mokysis tik profesijos (pvz., valymo) ir nesimokys bendrojo lavinimo dalykų (tokių kaip matematika ar kitų). Grupėse per didelis mokinių skaičius, nes trūksta finansavimo didesniai grupių skaičiui sukomplektuoti. Keltuvų taip pat trūksta (Ingre).“

„Mokykloje įgyjama pagrindinių kompetencijų. Aš buvau paskirta į „tarpinę“ klasę, ir paaiškėjo, kad neturiu teisės pasirinkti vaiko priežiūros dalyko. Norėčiau mokytis tame pačiame lygyje, kaip ir kiti mokiniai, nepaisant to, kad mano pažymiai būtų prastesni. Mano šalyje teikiama daug pagalbos, kiekvienam turėtų būti sudarytos sąlygos rinktis norimus dalykus arba vidurinio ugdymo programą ir

gauti atitinkamą vidurinio išsilavinimo pažymėjimą. Juk neteisinga, kad ne visiems teikiama reikiama pagalba (Leanne).“

„Žinojau, kad susigaudau daugelyje ugdymo programos sričių, aš tiesiog tai turėjau įrodyti mokytojams – kurie negalėjo patikėti tuo, ką sakiau. Aš jaučiau jų nepagarbią nuostatą. Mes visi tokie patys, visi turime problemų. Mokytojų nuomonės skiriasi, tuos pačius dalykus jie aiškina skirtingai – šitai trikdo (Rolands).“

„Mano mokyklai trūksta lankstesnių ugdymo programų, kad būtų mokomasi dalykų, kurie iš tikrųjų mokiniui reikalingi. Taip pat svarbu turėti galimybę retkarčiais per pamoką išeiti iš klasės, pailsėti, reikia, kad būtų vieta, kur galima būtų trumpam atsipalaiduoti (João).“

„Mokausi įprastoje vidurinėje mokykloje. Manau, ugdymo metodai turėtų būti tobulesni, ugdymo procese būtų naudojama daugiau techninės pagalbos priemonių, vaizdinės medžiagos ir skirtingų patikros būdų (Andreani).“

„Mokausi specialiame mokyklos skyriuje. Trūksta asistentų, kad mokiniai, turintys panašių problemų galėtų būti drauge su visais. Mes turėtume dalyvauti kūno kultūros pamokose, žaisti ir jaustis saugūs ir patenkinti (Michalis).“

„Mes mokomės bendrojo ugdymo mokykloje. Norėtume, kad joje būtų skirtingų klasių skirtingo mokymosi lygio mokiniams, daugiau pasirinkimo laisvės. Norėtume, kad būtų klasės panašių negalią turintiems mokiniams (Elmo ir Kanivar).“

„Mes mokomės toje pačioje vidurinėje mokykloje. (Pedro ir Fabian). Aš norėčiau, kad mokykloje būtų daugiau neįgaliųjų, tuomet visi vieni kitus geriau suprastų (Pedro). Ugdymo turinys turėtų būti atnaujintas. Norėčiau mokytis ir daugiau ir geriau (Fabian).“

„Aš mokausi paprastoje vidurinėje mokykloje. Mokymo medžiaga turėtų būti pritaikyta, mokytojai geriau pasirengę (Aure).“

„Esu vidurinės mokyklos mokinys. Manau, mokyklose turėtų būti daugiau neįgaliųjų, kad galėtume geriau juos suprasti. Mano mokykloje tokio nėra nei vieno (Fé).“

„Mes mokomės bendrojo ugdymo mokykloje (Sam ir Charlotte).“

„Svarbu, kad reikiama pagalba yra teikiama. Bet mokytojai griežti, jie net nepaklausę mūsų nuomonės, priima sprendimus. Skyrius,

teikiantis intensyvią pagalbą, reikalingas, tik ne visuomet gerai veikia (Sam).“

„Aš mokausi specialiojoje mokykloje, viskas tvarkoj. Tik reikia keltuvų mokyklose – dažnai apie tai pamirštama (Jere).“

„Mokausi gimnazijoje. Turiu puikius mokytojus, net nežinau, ką dar jie galėtų patobulinti (Maria).“

„Mes lankome paprastą vidurinę mokyklą. Joje teikiamos gestų kalbos vertėjų paslaugos, yra keltuvai ir švieslentės, kuriose parodomas pertraukų laikas. Gal ugdyme turėtų būti naudojama daugiau informacinių technologijų, turėtų keistis mokytojų ir mokinių mentalitetas (Diogo ir Josette).“

„Mano klasėje buvo vienas mokinys, turintis SUP, jam nebuvo gera šioje klasėje („jis tiesiog nieko neišmokdavo“), bet turiu kitą draugą vidurinėje mokykloje, jis mano, kad inkluzinis ugdymas – puikus dalykas, nes įgyji naudingos patirties. Mano klasėje dirba mokytojas ir asistentas. Pastarasis labai daug padeda. Kiekvienas žmogus pats turi žinoti, kokia ugdymosi forma jam labiausiai tinka (Nika).“

„Turiu asistentą, šalia jo jaučiuosi gerai, jis tikrai paiso mano nuomonės ir poreikių. Jei mes kalbame apie klases, kuriose būtų tik mokiniai, turintys SUP, tai būtų gerai, jei ten būtų mažas mokinių skaičius. Mokausi specialiojoje mokykloje ir jaučiuosi laiminga, nes matau, kad mokytojai supranta mokinius, turinčius SUP. Bet manau, kad būtų geriau, jei šie mokiniai galėtų mokytis normaliose klasėse ir jiems būtų teikiama reikiama pagalba (Domen).“

„Mano šalyje normalioje klasėje mokosi 26 mokiniai, bet aš troškau mokytis būtent tokioje klasėje. Įprastoje klasėje bendraklasiai man pasako „šitaip nesielk“. Gerai, kai darai tai, kas laikoma normaliais dalykais normaliam pasaulyje. Taip, man sunkiau, nes aš turiu naudotis specialiais technikos prietaisais, o tai užtrunka. Bet aš džiaugiuosi, nes turiu draugų, su kuriais bendrauju, kurie, prireikus, man padeda. Visi mokiniai turi teisę gauti reikiamą pagalbą, po pamokų taip pat, ar per pietų pertrauką. Mano klasės mokytojas žino kaip su manimi dirbti. Aš žinau, kad veikia centras, kuriame mokytojai gali pasimokyti, gauti pagalbą, įgyti žinių (Sofie).“

„Reikia pačiam apsispręsti, ar nori būti inkluziniame ugdyme ar ten, kur būtum nuolat apsuptas dėmesiu. Pasirinkus antrąją galimybę, geriau būti mažesnėje specialiojoje klasėje. Aš dalyvauju projekte, kurio metu žmonėms pasakojama apie neįgaliuosius švietimo

sistemoje. Projekto esmė ta, kad mokiniai moko mokinius, mokytojai – mokytojus (Laima).“

„Man patinka turėti du mokytojus. Vienas iš jų man padeda. Dalyvauju projekte, kur kiekvienas gali žiūrėti filmus, o po to dalyvauti grupės diskusijoje ir pasisakyti su kokiomis problemomis susiduria. Atlikti namų užduotis man padeda asistentas (Wacław).“

„Turėdamas klasėje du mokytojus, jaučiuosi gerai (Orlando).“

„Svarbu gauti reikiamą logopedo pagalbą. Palaikau ryšį su savo mokytojais trumposiomis SMS žinutėmis, elektroniniu paštu susirašinėju su logopedu. Mokytojai kartais pamiršta, kad aš turiu „skaityti“ iš mokytojo lūpų, kai klasėje nėra gestų kalbos vertėjo. Kartais jie kalbėdami atsuka man nugarą ir vartoja sudėtingus žodžius, kurių nesuprantu (Méryem).“

„Mokiausi mokykloje, kurioje buvo ir mokinių, turėjusių SUP. Mano mokykla skirta jiems. Taip pat ir kiti mokiniai padeda vieni kitiems ilgai neprašomi – jie tiesiog taip elgiasi (Edgars).“

„Gavau geresnę reabilitaciją ir konsultacijų specialiaame centre nei savo įprastoje mokykloje. Bet man rūpi tie, kurie turi rimtesnį neįgalumą nei aš. Aš lankau specialiąją mokyklą, nes arčiausiai namų esanti nepasirodė man besanti pati geriausia (Tuomas).“

„Gerai jaučiuosi, nes esu klasėje su mokiniais, turinčiais tokių pačių poreikių. Klasėje mokosi 8 sutrikusios klausos mokiniai (Kamilla).“

„Mano „inkliuzinėje“ mokykloje mokiniai šaipydavosi iš manęs. Man patinka, kad specialiojoje mokykloje yra daugybė kompiuterių vienoje patalpoje, kuri atidaryta ir vakarais, todėl mokiniai gali pabaigti savo darbus (Rebeca).“

„Mokytojai dažnai kreipia dėmesį tik į tai, ko aš negaliu atlikti, nematydami mano kompetencijų (Þórdur).“

„Mokausi įprastoje bendrojo ugdymo mokykloje, mano klasėje yra mokinių, turinčių Aspergerio sindromą (Marie).“

„Mūsų mokykloje yra sutrikusios regos žmonių ir neregųjų. Mokykloje dirba ir specialūs mokytojai. Matematikos moko specialus pedagogas, kuris padeda nedidelėms neregųjų grupėms. Labai svarbu išmanyti Brailio rašto technologiją. (Dean, Robert).“ „Mes turime pasišventusius darbuotojus, kurie rūpinasi neįgalių jaunuolių poreikiais (Daniel).“

„Mano šalyje judantys vežimėlyje turi padėjėjus, o aplinka taip pat pritaikyta. Mokytojai supranta mokinių SUP. Turime asistentų, kurie padeda mokytis. Susirgus, problemų nekyla – mokytojai konsultuoja, skiria namų užduočių. Egzaminų metu man skiriama daugiau laiko, prireikus – pertraukų (Maria).“

„Mokausi bendrojo ugdymo mokykloje, gaunu papildomą pagalbą. Jaučiuosi pritapusi. Jaučiuosi, kaip ir kiti vaikai, neturintys SUP. Mano šalyje paprastose mokyklose dirba specialieji pedagogai, padedantys vaikams (Pauline).“

„Mano vidurinėje nėra mokinių, turinčių SUP (Emile).“

„Esu bendrojo ugdymo įprastos mokyklos mokinė, bet taip pat esu inkluzinio mokyklos skyriaus mokinė, man teikiama daug pagalbos. Egzaminų metu man skiriamas ilgesnis laikas (Honoré).“

„Vertinu tokius dalykus, kaip mažesnę klausimų ar užduočių skaičių, papildomai skiriamą laiką patikrų metu. Tai būtina, atsižvelgiant į mano ugdymosi poreikius. (Jakub).“

„Nėra naudos iš mokykloje man teikiamos pagalbos. Mano bendraklasiai padeda man, atneša namų užduotis. Kartais jie mane geriau supranta nei mano mokytojai. Mokausi įprastoje mokykloje, mano klasėje esu vienintelis, turintis SUP. Realiai į tai neatsižvelgiama, juk aš esu „normalioje“ mokykloje (Melanie).“

„Mokausi „normalioje“ klasėje, mokykla prisitaiko prie mano poreikių. Naudojuos kompiuteriu, didesne lenta, esu nuvežama į mokyklą ir namo. Man pasisekė, nes turiu puikius mokytojus. Bet pasitaiko mokytojų, nenorinčių suprasti SUP turinčių mokinių. Jei ko nors nėra nurodyta programoje, jie nenori padėti ir pritaikyti medžiagos (Lise).“

„Man nereikia specialiosios mokyklos, bet neturėjau kito pasirinkimo. Įprasta mokykla neturi man reikiamų priemonių (Bethany).“

„Bendrojo ugdymo mokykla mane užgrūdino, aš pasirengiau gyventi realiame pasaulyje. Būtina tinkamai plėtoti inkluzinį švietimą, aprūpinti mokyklas reikiamomis specialiosiomis mokymo priemonėmis. Būtina geriau išmanyti SUP, turėti priemonių, padėti žmonėms pakeisti neigiamas nuostatas kitokių poreikių turintiems (Gemma).“

„Labai padeda specialistų, dirbančių ne mokykloje, bet į ją atvykstančių, pagalba. Jie gali atlikti tarpininkų vaidmenį tarp mokytojų ir mokinių. Būdavo mokytojų, nenorėjusių bendradarbiauti ir

siekti, kad mano ir kitų mokinių inkluzinis ugdymasis būtų sėkmingas. Mokytojai turėtų teigiamai priimti visus mokinius. Esama mokinių, kuriems reikia pasirengimo specialiosiose mokyklose, po to jie galėtų mokytis ir drauge su kitais. Pavyzdžiui, aš specialiojoje mokykloje pasirengiau mokymuisi inkluzinėje sistemoje (Wessel).“

„Svarbu turėti bendraklasių, kurie tau padeda, taip pat – turėti teisę gauti reikiamą pagalbą darbo vietoje (Jože).“

„Mano mokykloje iki šių metų nebuvo neįgalių mokinių, mokiniai nerimavo sužinoję apie būsimus pokyčius (Keenan).“

„Mokiausi su sutrikusios klausos mokine vienoje klasėje – mokytoja prašė mūsų šiai mergaitei padėti, bet tai priminė „vaiko globą“ – pernelyg globojami neįgalieji neišmoksta savarankiškumo, tai nenatūralu, todėl jiems nenaudinga. Mano mokyklos priegos pritaikytos judėjimui neįgaliųjų vežimėliais, taip pat joje teikiama pagalba sutrikusios regos ar klausos mokiniams. Pas mus vyksta seminarai, jaunuoliai pasakoja apie savo problemas, kylančias dėl negalios. Vėliau jie sulaukia veiksmingesnės pagalbos iš savo bendramokšlių (Asgerdur).“

„Kartą per savaitę mokausi drauge su kitais mokiniais – reikia turėti tokią galimybę. Geranoriški mokytojai ir paslaugūs draugai taip pat labai svarbu – pradinėse klasėse šito nebuvo, o štai vidurinėje mokykloje aš esu labai patenkintas (Łukasz).“

„Pas mus veikia atskiras skyrius SUP pagalbai, bet mums taip pat padeda asistentai – perskaito, kas parašyta lentoje ir kt. Aklųjų ir silpnaregių mokytojas parūpino reikiamų prietaisų (Katrina).“

„Specialiojoje mokykloje mokosi 38 berniukai. Mes mokomės mažiau teorijos, daugiau praktinių dalykų. Nors klasėse labai mažai mokinių, trūksta mokymo priemonių, pvz. vaizdo įrašai pateikiami be subtitrų. Visuomet kyla sunkumų, atėjus dirbti naujam mokytojui, nes reikia laiko tarpusavio supratimui užsimegžti. Mokyklos turėtų būti mišrios (berniukams ir mergaitėms) (Simon).“

„IKT mokytojas neįgalus taip pat – todėl jis geriau supranta kitų poreikius – jis gerai išmano neįgalių mokinių problemas (Áron).“

„Kiek negalių, tiek skirtingų pagalbos rūšių. Mano mokykloje yra mikrofonų, mažesnių klasių. Ji vienaaukštė, prieiga ratukais. Yra techninės pagalbos priemonių sutrikusios regos mokiniams (vaizdo

didintuvų), įrengtos patalpos poilsiui mokiniams, turintiems savireguliacijos sutrikimą, ir t. t. (Elin).“

„Aš lėtai rašau, man reikia daugiau laiko testams atlikti (Philipp).“

„Turiu draugą dislektiką, jam labai padėdavo kompiuterinės programos ir daugiau laiko užduotims atlikti. Audiojrašai, draugų pagalba taip pat buvo naudojami, bet ne visuomet (Klara).“

Kokios naudos, jūsų nuomone, teikia inkluzinis ugdymas ir su kokiais iššūkiais jis susijęs, ar kokių galėtų kilti?

Jaunuoliai išdėstė, kodėl *naudinga* mokytis inkluzinėje švietimo sistemoje arba kuo ji galėtų jiems būti naudinga. Įvardytų veiksnių tarpe buvo ir geresnis pasirėngimas ateityje rasti darbą, galimybė užsigrūdinti ir įgyti savarankiškumo įgūdžių, pažinti realų gyvenimą, kova prieš diskriminaciją ir stereotipus, galimybė įgyti daugiau draugų, jaustis „normalesniu“ ir sugriauti kliūtis.

Štai kai kurie jaunųjų delegatų pamąstymai:

„Lengviau gauti darbą, jei turi įprastą diplomą. Taip pat lengviau integruotis bendruomenėje, jeigu mokaisi įprastoje mokykloje, o ne specialiojoje klasėje su neįgaliaisiais (Melania, Carlo).“

„Pagrindinis mokyklos tikslas – parengti jaunus žmones realiam gyvenimui. Mokymasis ar darbas drauge užtikrina gražesnę ateitį (Jonas).“ „Specialiosiose mokyklose besimokantieji juk nežino kaip gyventi normalioje visuomenėje (Wacław).“ „Svarbu, kad kiekvienas,

baigęs mokyklą, gautų tokį patį mokyklos baigimo dokumentą. Tai padėtų kiekvienam įsitraukti į šiuolaikinę visuomenę (Laima ir Kamilla).“

„Gerai socialiniai ryšiai tai labai puiku, bet galimybė gauti gerą darbą yra gyvybiškai svarbu, būtent inkliuzinė švietimo sistema ir suteikia tokių galimybių (Jože).“

„Inkliuzinėje švietimo sistemoje mokiniai, turintys SUP, išmoksta įvardyti savo poreikius – už mokyklos ribų jiems tikrai prireikia tokios patirties, ypač pradėjus dirbti (Barbara).“ „Kartais įgyta patirtis svarbesnė ir naudingesnė nei kvalifikacijos. Tinkamai susitvarkius švietimo sistemoje, visi kiti dalykai atsidurs savo vietose (Leanne).“

„Labai svarbu, kad žmonės, turintys SUP, būtų bendrojo ugdymo mokyklose, tuomet mokiniai sužinotų apie negalių ypatumus. Sveikieji ir turintys SUP galėtų mokytis vieni iš kitų, dalintis savo patirtimi ir žiniomis (Efsthios).“

„Svarbu įgyti žinių apie kitus žmones ir jų gyvenimą. Keičiantis patirtimi, daug išmokstama (Charlotte, Diogo, Méryem, Zineb).“ „Tai padeda plačiau pažvelgti į gyvenimą, nugalėti neigiamas nuostatas, skatina mažinti diskriminacijos apraiškas (Aure).“ „Tai verčia mąstyti (Pedro), išmokstame gerbti žmones, kurie yra kitokie (Andreani).“

„Jeigu mums gerai – gerai ir jiems (Barbara).“ „Reikia pripažinti, kad kiekvienam klasės mokiniui tai naudinga (Sophie).“ „Inkliuzinis ugdymas padeda bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams ugdytis toleranciją, būti platesnių pažiūrų (Sára).“

„Siekdami sugriauti kliūtis, turime keisti mentalitetą. Žmogus yra tik didelio „paveikslo“ dalelė. Kiti jaunuoliai turėtų įgyti daugiau supratimo, nes dažnai esame ignoruojami (Gemma).“

„Kiekvienas yra įtrauktas, nesvarbu, kokių sunkumų patiria (Robert).“ „Kiekvienas turėtų turėti galimybę mokytis inkliuzinėje švietimo sistemoje ir užsitikrinti geresnį gyvenimą (Tomáš).“

„Inkliuzinis švietimas padeda kiekvienam pajusti esant vienos geros visumos dalimi (Triin).“ „Tai suteikia galimybių mokytis ir nesijausti „kitokiu žmogumi“ (Lucie).“ „Kiekvienas yra savarankiškas (Elmo).“ „Tai padeda nugalėti savo ribotumą ir trūkumus (Maria).“

„Įgyji patirties, padedančios nugalėti stereotipus. Inkliuzinis švietimas keičia žmonių požiūrį į negalią (John).“ „Tokia sistema ugdo

toleranciją ir padeda sveikiesiems suprasti neįgaliųjų poreikius (Dean).“

„Jeigu aplinkiniai supranta skirtingų negalių keliamas problemas, kylančias įvairiomis aplinkybėmis, tuomet inkluzinėje švietimo sistema tvarkoj. Šaipomasi dėl skirtybių nesupratimo? Reikia paaiškinti ir paprastai šito pakanka. Inkluzinis ugdymas padeda realizuoti savo potencialius gebėjimus (Katrina).“

„Inkluzinis ugdymas nereiškia, kad esi aplinkoje, kurioje sudarytos lengvesnės sąlygos, faktiškai visi turi turėti vienodas sąlygas. Mokiniai nori mokytis klasėse, kuriose nedaug mokinių, bet visi turėtų mokytis tokiose klasėse (Kamilla).“ „Skaitlingose klasėse galima net užmigti, ir niekas šito nepastebės. Jose mokytojai mokiniui gali skirti dvi minutes, nors kiekvienam reikėtų gal dešimties. Mokymasis normalioje švietimo sistemoje suteikia galimybę rinktis ir paaiškinti, ko tu nori ir ką gebi (Kamilla).“

„Inkluzinis ugdymas padeda įgyti draugų (Bethany).“ „Tai draugystė – „gerų draugų sambūris“. Ne tik mokomasi drauge, bet ir bendraujama mokykloje ir po pamokų (Sam).“

„Tai išplečia bendravimo ribas, mokaisi komunikuoti su aplinkiniais (Markos).“ „Ši sistema naudinga mokymuisi. Mokykla turėtų labiau taikytis prie mokinio poreikių (Alexandra).“

„Inkluzinis švietimas turėtų tapti „normaliu“ dalyku, bet kompetencijų mokinsys įgis, kai jį nuosekliai ugdytų įvairūs specialistai (Francesco).“

„Tokie paprasti dalykai kaip aprūpinimas reikiamomis techninės pagalbos priemonėmis – nešiojamais kompiuteriais – tikrai svarbūs (Bethany).“ „Jeigu mokytojai suprastų neigiamą triukšmo poveikį – pagerėtų ugdymosi kokybė (Mathias).“ „Pasiteisina individualios ugdymo programos, parengtos konkrečiam mokiniui – bet kartais mokiniui būtina speciali pagalba (Lucie).“ „Ugdymo procese reikia taikyti įvairius metodus, naudoti vaizdines priemones (Tomáš).“

„Aš turiu galimybę bendrauti su „normaliais“ mokiniais. Reikia turėti individualų ugdymosi planą, tik mokytojus būtina informuoti apie savo poreikius – mokiniai turi būti labai aktyvūs (Tomáš).“ „Sunku gauti tinkamos pagalbos, bet tai nugalima kliūtis (Francesco).“

„Tinkamas klasių patalpų išdėstymas padeda mokiniams socializuotis (Robert).“ „Atmosfera svarbi, jei mokykla diegia inkluzinio ugdymo nuostatas (Jens).“

„Kuo dažniau neįgalieji „maišysis“ su sveikaisiais – tuo greičiau susiformuos teigiamas visuomenės požiūris. Nepakanka techninės pagalbos priemonių – tai esminis klausimas, kurį išsprendus, neįgalieji taptų labiau nepriklausomi. Tų, kurie yra inkliuziniame švietime, gyvenimas įgauna daugiau socialinės prasmės. Jiems padedama po pamokų atlikti namų užduotis, jie dalyvauja mokyklos renginiuose (François).“

„Jei neįgalieji mokysis atskirai, aplinkiniams bus sunkiau suprasti jų poreikius. Gali būti nedidelių grupių, bet šie mokiniai, kai tik įmanoma, turėtų įsijungti į bendrą visų mokinių veiklą (Keenan).“

„Neprigirdintiems lengviau mokytis klasėse, kur mažiau mokinių, nes kyla daug trukdžių, jei aplinka triukšminga. Esu drauge su sutrikusios klausos bendramoksliais ir jaučiuosi esąs „normalus“ žmogus (Elin).“

„Turi būti balansas tarp mokinių skaičiaus grupėje ir jų SUP. Neįgalieji turėtų gerai jaustis ir skaitlingesnėse grupėse, bet visuomenė dar turi priprasti. Sveikieji ir neįgalieji turi mokytis drauge ir mokytis gyventi drauge – prieinamumas visiems (Mei Lan).“

„Teigiama, kad inkliuzinis švietimas brangus, bet taupydami, galiausiai mokame brangiau, nes vėliau reikia spręsti daugybę problemų (Daniel).“ „Netgi šalyje, turinčioje skurdžius išteklius, inkliuzinis švietimas turėtų būti kokybiškas. Tai investicija į žmones, jie – svarbiausi ištekliai. Inkliuzinis švietimas padeda mums išsiveržti iš savo gyvenimo ribotumo – jis suteikia stiprybės (Jens).“

Jaunuoliai aptarė ir suformulavo esminius *uždavinius*, kurie turėtų būti išspręsti, jei norima užtikrinti inkliuzinio švietimo kokybę. Anot delegatų būtina, kad mokytojai ir kiti mokiniai geriau suprastų negalių keliamus sunkumus, pasikeistų visuomenės mentalitetas ir nuostatos įvairovės atžvilgiu, mokytojai įgytų daugiau kompetencijų ir atsikratytų neigiamo požiūrio į neįgaliuosius, būtų pritaikyta fizinė aplinka ir parengta daugiau pritaikytų mokymo priemonių, neįgaliųjų ugdymuisi tinkamos aplinkos.

Štai kai kurios jaunuolių įžvalgos:

„Labai sunku integruotis mažiukams vaikams darželiuose (Dagur).“

„Kai kurie žmonės neturi supratimo apie savojoje šalyje esančias skirtybes. Sveikieji su neįgaliaisiais elgiasi dvejopai: tiesiog nueina šalin, jiems visai nerūpi ir jie net nesistengia arba netgi nieko nesuprasdami, jie klausinėja ir stengiasi suprasti. Mano tėtis turėdavo problemų, kai buvau mažesnis, nes žmonės nesuprasdavo, kad turiu ADS (aktyvumo ir dėmesio sutrikimą), o tėtis nežinodavo kaip jiems paaiškinti. Reikėtų, kad žmonės turėtų supratimą apie įvairias negalių ir sutrikimų keliamas problemas ir jų apraiškas. Ypač tokioje šalyje kaip mano, kur neigiamas požiūris į negalią užkoduotas kultūroje. Senovėje buvome karių šalis. Mes buvome vikingai, silpnų žmonių bendruomenė nemėgo, kartais juos tiesiog nužudydavo. Taigi, tokio požiūrio apraiškų likę ligi šiol (Dagur).“

„Inkliuzinio švietimo plėtra išlieka problemiška. Pavyzdžiui, neįgaliajam gali būti tiesiog pavojinga pereiti gatvę, jeigu apšvietimas nepritaikytas silpnaregių poreikiams (Carlo ir Melania).“

„Vaikai, ugdomi specialiosiose klasėse, šaiposi vieni iš kitų. Inkliuzinio švietimo plėtotė tiesiogiai susijusi su visomis socialinėmis problemomis (Ingre).“

„Patyčios ir tolerancijos stoka – tai bendrojo ugdymo mokyklose įprastos problemos (Leanne).“

„Visuomenei vis labiau priimtinas inkliuzinis švietimas, bet tai vis dar nėra esminis prioritetas (Jonas).“

„Suprasti kiekvieno asmens problemas ir poreikius tikrai nelengvas uždavinys. Mokyklos ir darbuotojai turėtų suprasti mokiniams kylančius sunkumus ir kokios šiems mokiniams pagalbos reikia, kad jie sėkmingai mokytųsi. Turėtų būti atskaitos taškas, kur su

žmonėmis elgiamasi vienodai, jie nėra diskriminuojami, bet tuo pat metu aplinkiniai supranta jų problemas (Sam, Charlotte, Jere).“

Mokytojai ir tėvai turėtų žinoti, kaip naudotis techns pagalbos priemonėmis mokykloje ir namie; trūksta specialiųjų mokymo priemonių (Elmo, Kanivar, Fé, Aure).

„Inkluziniame švietime irgi gali kilti problemų: mokytojų nuostatos (Wessel)“, „nepatenkintų tėvų spaudimas (Triin); patyčios (Sophie); mokinys gali būti nemėgiamas dėl socialinės padėties ir prastų mokymosi sąlygų namie (Gemma)“, „nepritaikyto visuomeninio transporto (Francesco).“

„Esminis dalykas – mokytojų parengimas (Sophie)“. „Mokytojams trūksta reikiamos informacijos apie inkluzinį švietimą. O mokiniai jau dabar turi SUP ir problemų. Norėdami gauti daugiau pagalbos, kartais gauna dar daugiau problemų (Wessel).“ „Kartais mokytojai tiesiog nenori mokytis apie SUP (Méryem).“

„Valstybė atsakinga už tai, kad mokytojams už jų darbą būtų tinkamai mokama, bet tuo nesirūpinama. Todėl dauguma mokytojų nenori papildomai mokytis apie SUP (Laima).“

„Mokytojai turėtų tartis dėl tinkamiausių ugdymo metodų (Elin)“.

„Mokytojai gali bijoti, kad neįgaliems jaunuoliams reikės skirti daugiau dėmesio (Robert).“ „Klasėje, kurioje mokosi keli neįgalieji, mokytojas neturėtų jiems skirti išskirtinai daug dėmesio. Mokytojai turi rasti „aukso vidurį“ ir tinkamai paskirstyti pagalbą visiems mokiniams (Daniel).“

„Mano šalyje žmonės siekia neįgaliuosius apsupti per didelę globa ir pagalba (Kamilla).“

„Universitetuose nėra asistentų, kurie teiktų pagalbą neįgaliesiems. Taip pat reikėtų išgyvendinti patyčias ir diskriminaciją. Kai kurie studentai žino apie negalias ir jų sukeliamus sunkumus, bet suprasdami, kad turiu ADS (aktyvumo ir dėmesio sutrikimą) vis tiek iš manęs šaiposi (Maria).“

„Susidaro vaizdas, kad mes visuomet turėtume prašyti pagalbos. Savaime ši reikiama pagalba neateina.. Ilgai užtrunka, kol pagaliau tau pradeda teikti reikiama pagalba ir gauni, ko tikrai reikia (Pauline).“

„Mokytojai turėtų su mokiniais kalbėtis apie negalias – nes sveikieji bendramoksliai nežino pagalbos būdų (Áron).“ „Susipažinimas su negalių ypatumais turėtų būti ugdymo programų dalimi (Katrina).“

„Du ar daugiau mokytojų (asistentų) inkliuzinėje klasėje turėtų dirbti kaip komanda. Taigi, mokytojai turėtų įgyti papildomų kompetencijų. Konsultuojantys mokytoją specialistai turėtų patarti, kiek papildomo laiko reikia skirti pagalbai neįgaliesiems mokiniams teikti (Philipp).“

„Valstybės biudžeto išlaidų mažinimas jau dabar blogai veikia kai kurių paslaugų prieinamumą – paramą teikiantys žmonės atleidžiami iš darbo. Finansavimas keliauja į mokyklas, bet tai netikslinga, nes bendrojo ugdymo mokyklų „normalūs“ mokytojai neva, turėtų teikti pagalbą, bet jie neturi apie ją jokio supratimo (Wessel).“

„Skirtingų žinybų specialistai praktikai turėtų dirbti drauge. Dabartinė mokytojų karta geriau išsilavinusi ir pasirengusi suprasti neįgaluosius ir kokybiškiau organizuoti ugdymą – viskas tobulėja reikiama kryptimi. Įstatymas yra geras, tik mokytojams reikia žinių, išmanymo apie regos sutrikimų ar kitų negalių keliamus sunkumus. REikėtų žymiai daugiau techninės pagalbos priemonių, kad informacija neįgaliesiems būtų kuo geriau prieinama (François).“ „Pastatų prieiga labai svarbus klausimas (liftai, automatinės durys, jungikliai, t. t.) (Thomas).“ „Mokinių pasiekimų patikrų metu būtina turėti daugiau laiko (Łukasz).“ „Reikia, kad mokyklose veiktų pagalbos sistema, ir neįgalieji tikrai gautų reikiamą pagalbą. Už mokyklos ribų teikiama specialistų pagalba verčia jaustis ne tik nepatogiai, bet ir „kitokiais“ (Mei Lan).“ „Reikia, kad silpnaregiams būtų prieinama daugiau knygų skaitmeninėje laikmenoje, įgarsintų knygų (Łukasz, Áron).“

„Didžiausias iššūkis tai aplinkinių požiūris ir menkos žinios – tarsi jie gyventų tamsoje (Triin).“ „Labai sunku paaiškinti kitiems, ko tau iš tiesų reikia – problematiška išdėstyti kitiems savo ribotas tam tikrose srityse galimybes. Labai sunku apie tai kartoti daugybę kartų. Neretai neįgaliųjų ir kitų mokinių socialiniai kontaktai labai riboti (Barbara).“

„Visuomenė nenori priimti tam tikrų sunkumų turinčių žmonių, bet lemiamą vaidmenį čia vaidina turimos kompetencijos. Mūsų mokinių parlamente vykdėme mokymus apie tai, kaip teikti pagalbą. Įprastose mokyklose ir klasėse neįgalūs mokiniai turi išaiškinti savo problemas naujiems mokytojams ir jų draugams. Būtinai vertinimo metu gautos informacijos tęstinumas, jautrumas mokiniams (Keenan).“

„Žmonės ne visuomet žino kaip reikėtų tinkamai bendrauti, kokį komunikacijos būdą pasirinkti (Tomas).“ „Netinkamas bendraamžių elgesys kenkia visiems (Lucie).“ „Pasitaiko, kad nuolat kovojama dėl paprastų dalykų (Bethany).“ „Komunikacija labai svarbus dalykas – kai kas turi blogų įpročių – neturi jokių tabu. Ne visi neregijai turi tų pačių problemų – tai sudėtingas klausimas (Sára).“

„Plėtojant inkluzinį švietimą, reikėtų daugiau dėmesio skirti psichologiniams nei praktiniams aspektams. Jei negalios nesimato, pavyzdžiui, Aspergerio sindromo atveju, būtina apie tai priminti – padaromos išvados. Ugdymo procesas turėtų vykti, atsižvelgiant į ugdymosi poreikius – mokiniams, turintiems Aspergerio sindromą, lengviau mokytis mažoje grupėje. Inkluzinėje švietimo sistemoje mokytojams sunkiau įgyti žinių apie tam tikros konkrečios negalios ypatumus, nei specialiojoje mokykloje, skirtoje turintiesiems tą pačią negalią. Netgi profesionalai susiduria su neaiškumais ir klausia „o kokių gi problemų tu turi?“ „Kiekvienas žmogus individualybė – mano autistiškas mąstymas sąveikauja su visa mano asmenybe (Daniel).“

„Visi inkluzinį švietimą supranta skirtingai, nėra apibrėžimo, dėl kurio būtų susitarta, tai tikras iššūkis. Reikėtų, kad aplinkiniai daugiau žinotų – negalima diegti šios sistemos, kol kiekvienas aplinkinis nebus įgijęs žinių apie įvairias negalias (Katrina).“

Komentarai ir siūlymai

Jaunųjų delegatų buvo paprašyta pateikti bendrų samprotavimų ir siūlymų. Štai, kokie jie buvo:

„Įvairovė teigiamas reiškinys, reikia iš pat pradžių parengti žmones, padirbėti su vaikais, užauginti geresnę kartą (Dagur).“

„Reikėtų stengtis, kad neįgalūs mokiniai neprarastų drašos (Robert).“
„Reikia labai pasitikėti savo jėgomis (James).“ „Svarbiausia, kad mokytojai tikėtų savo jėgomis (Efstathios).“ „Mokytojai turėtų kreipti daugiau dėmesio į tai, ką mokiniai sugeba atlikti, nei į tai, ko nesugeba. Žmonės turėtų matyti ne tik negalią, bet ir tai, kas už jos – asmenybę. Aš blogai girdžiu – tai tik klausos sutrikimas, mano ausys, o ne aš kaip visuma. Reikia atskirti mane nuo vienos iš mano funkcijų sutrikimo. Mokytojams būtina išmanyti negalių ypatumus, jų keliamus sunkumus. Turėtų būti daugiau įvairių veiklų, kuriose drauge dalyvautų neįgalūs ir sveiki mokiniai – už mokyklos ribų, laisvalaikio, sporto renginių, ir t. t. – ir gerai leistų laiką (Elin).“

„Mažoka galimybių dalyvauti savanorių grupėse ar socialiniuose projektuose po pamokų. Juk gyvenimas vyksta ir išėjus iš mokyklos (Arvydas).“

„Turime pasirengti ateičiai. Mokykloje mokytojai pažįsta neįgalius mokinius. „Realiame“ pasaulyje tikimasi, kad aplinkiniai atsižvelgs į neįgaliųjų poreikius, pasirūpins (Melanie).“ „Neįgalieji turi mokytis elgtis visuomenėje (Marie).“

„Mokytojai turi nuoširdžiai tentis suprasti neįgaliojo poreikius ir tai, kaip geriausiai jam galima būtų padėti (Nana-Marie).“ „Gali sektis vienas dalykas, bet nesisekti kitas, bet vertinimo kriterijai neturėtų būti kliūtis mokytis ir rinktis dominančias sritis (Daniel).“

„Mokytojai turi taip pritaikyti programas, kad kiek įmanoma daugiau mokinių galėtų įgyti standartuose numatytus įgūdžius. Su neįgaliaisiais turėtų būti tariamasi dėl įvairių sprendimų. Jų balsas turėtų skambėti pirmiausia, jie patys turi priimti sprendimus. (Keenan).“ „Visi turėtų dalyvauti, įgalūs ir neįgalūs (Katrina).“

„Turėtume matyti asmenybę – o ne negalią – ir pasitelkti visas priemones, kad pagerintume situaciją (Asgerdur).“

„Neįgalūs mokiniai patys turėtų priimti sprendimus ir turėti lygias galimybes dalyvauti klausimų, susijusių su jų ugdymu, aptarimuose (Klara).“ „Mes turime teisę į nuomonę ir sprendimus (Wessel).“

„Žmonių, kuriems numatoma teikti pagalbą, pavardės turėtų būti pateikiamos drauge su asistentų paieškos informacija, jos turi būti žinomos priimant į darbą naujus pagalbos darbuotojus. Neįgaliųjų nuomonė irgi turėtų būti išgirsta, o tik po to priimamas sprendimas dėl įdarbinimo (Sam, Charlotte, Jere).“

„Mums reikia sukurti „Mokyklas be barjerų“. Kiekvienam būtų naudinga mokytis inkliuzinėje mokykloje (Elmo, Kanivar, Aure, Fé).“
„Mokinių, neturinčių SUP, požiūris į neįgaliuosius turėtų pasikeisti (Emile).“

„Inkliuzinis švietimas – puiki mintis, jis atveria duris į pasaulį (Lucie).“

O štai kelios įžvalgos, kurias išreiškė dauguma delegatų:

- Jaunuoliai tikisi, kad inkliuzinėse klasėse dirbantys mokytojai ir „kiti mokiniai“ stengsis geriau suprasti neįgaliuosius ir juos įtraukti į dalyvavimą ugdymo procese;
- Delegatai pabrėžė, kad svarbu sumažinti mokinių skaičių klasėse arba iš karto komplektuoti mažai mokinių turinčias klases arba apskritai architektūroje vadovautis principu „dizainas visiems“;
- Dėl reikiamos pagalbos neturėtų būti kovojama, ji tiesiog turėtų būti teikiama;
- Visi mokiniai turėtų būti supažindinami su individualių poreikių įvairove, turėtų būti daugiau dėmesio kreipiama į nuostatų formavimą;
- Inkluzinis švietimas įvairiose šalyse turi savo ypatumų, gali būti skirtingai suvokiamas netgi vienos šalies teritorijoje.

Apibendrinant, norėtusi pabrėžti jaunųjų delegatų atvirumą ir diskusijų bei pateiktų pastabų gilumą. Nuomonių branda buvo akivaizdi, kaip ir jų noras įnešti savo indėlį į inkliuzinio švietimo apibrėžimo paieškas: švietimo prieinamumas, kiekvieno mokinio ugdymosi kokybė ir teigiamas požiūris į mokinių skirtynes.

Detalios kiekvienos jaunųjų delegatų grupės diskusijų stenogramos pateiktos Agentūros interneto svetainėje: <http://www.european-agency.org/agency-projects/european-hearing-2011/results-files>

ŽVILGSNIS Į PRAEITĮ IR Į ATEITĮ

Dabar 2012 metais, atrodo, atėjo laikas apmąstyti jaunųjų delegatų, sąskrydžių, vykusių nuo 2003 metų, dalyvių indėlį. Trijuose renginiuose dalyvavo 238 jaunuoliai, jie visi pateikė įžvalgų ir siūlymų inkliuzinio švietimo plėtotei klausimais. Visų trijų sąskrydžių tikslas ir buvo suteikti galimybę jaunuoliams išreikšti savo nuomonę, siekiant geriau suprasti, kaip gi inkliuzinio švietimo nuostatos diegiamos praktikoje, t.y. iš paties vartotojo perspektyvos.

Jaunuolių požiūris į inkliuzinį švietimą turėtų būti toks pat svarbus kaip ir suaugusiųjų, specialistų profesionalų ar edukologų. Šių trijų sąskrydžių rezultatai aiškiai parodė, kad jaunimas geba ne tik aiškiai išreikšti ir pagrįsti savo nuomonę, bet pastebėjimai iš esmės sutampa su ekspertų nuomone.

Nepretenduojame į pokyčių, įvykusių sistemoje nuo 2003 metų, ilgalaikę analizę. Kiekviename sąskrydyje dalyvaudavo vis nauji delegatai, jie atstovaudavo vis kitus švietimo sistemos lygmenis, o įgalūs jaunuoliai, neturintys SUP, pirmą kartą buvo pakviesti dalyvauti tik 2011. Tiesiog siekiame išskirti nuomonių, pateiktų nuo 2003 metų, panašumus ir skirtumus, taip pat išryškinti esminius siūlymus, nuskambėjusius visuose trijuose renginiuose.

Eilę metų jaunuoliai teigė esą patenkinti savo ugdymusi, nepaisant ar mokėsi įprastose ar specialiosiose mokyklose. Jie visi pabrėžė ugdymosi kokybės svarbą ir reikšmę galimybei, baigus mokyklą, susirasti tinkamą darbą. Taip pat mokiniai pažymėjo, kad ugdymasis padeda įgyti socialinių įgūdžių, užmegzti tarpusavio ryšius, t. y. mokantis mokykloje plačiau prasme ruošiamasi gyvenimui ateityje.

Visi jaunuoliai galimybę mokytis inkliuzinėje švietimo sistemoje vertino teigiamai, nepaisant to, kad keli iš jų buvo patyrę ir nesklandumų – visi pabrėžė, kad ši sistema praturtina visus, ji naudinga visiems mokiniams. 2011 m. sąskrydžio dalyviai pateikė ypač argumentuotas nuomones apie tai, kokia inkliuzinė švietimo sistema turėtų būti, ką ji asmeniškai jiems reiškia ir kokios naudos gali atnešti kiekvienam joje dalyvaujančiam. Sveikieji jaunuoliai, neturintys SUP, taip pat gebėjo paaiškinti, kaip, jų nuomone, inkliuzinė švietimo sistema praturtina visus mokinius – ji moko tolerancijos, plečia akiratį, padeda atsikratyti neigiamų stereotipų.

Dauguma dalyvių mokėsi įprastose mokyklose, jie pabrėžė, kad įvairių šalių inkluzinės švietimo sistemos skiriasi, taip pat ir tos pačios šalies viduje esama skirtumų, taip pat dar yra daug tobulintinų dalykų. Tačiau delegatai pažymėjo, kad jie turi teisę į mokymąsi inkluzinėje švietimo sistemoje. Ši teisė reiškia lygias galimybes ir švietimo prieinamumą, gaunant reikiamą pagalbą, kad kiekvienas galėtų realizuoti savo gebėjimų potencialą, būti aplinkinių vertinamu.

Teisė į inkluzinį švietimą taip pat reiškia galimybę dalyvauti ir laisvai reikšti savo nuomonę, kai svarstomi mokyklos ar klasės pasirinkimo klausimai. Iš tiesų visų trijų sąskrydžių dalyviai aiškiai pareiškė, kad jokie sprendimai, susiję su jais asmeniškai, nebūtų priimami su jais nepasitarus.

2003 m. dalyviai pabrėžė, kad nenorėtų ateityje praleisti gyvenimą be darbo, tūnodami namuose. Ši nuostata buvo vėl pakartota 2007 m. sąskrydyje, išreiškus pageidavimą gyventi nepriklausomai ir savarankiškai kiek tik įmanoma. 2011 m. jaunuoliai pabrėžė, kad būtent geras išsilavinimas inkluzinėje švietimo sistemoje yra vienas jos privalumų, nes suteikia galimybę geriau pasirengti savarankiškam gyvenimui ateityje.

Jaunuoliams inkluzinis švietimas siejasi su pagarba skirtybėms, įvairovei, platesniu kontekstu nei ugdymasis mokykloje, su visuomenės gyvenimu. O įgyvendinti tokią švietimo sistemą būtų įmanoma, jeigu išnyktų esamos kliūtys ir pakistų žmonių požiūris. Svarbiausia, ką reikėtų padaryti, tai: padidinti švietimo prieinamumą ir pagerinti mokytojų pasirengimą bei nuostatas.

Prieinamumas delegatams taip pat reiškė ne tik fizinės aplinkos prieinamumą, bet taip pat aprūpinimą reikiamomis techninės pagalbos ir mokymosi priemonėmis, galimybę laiku gauti kokybišką specialistų, mokytojų pagalbą.

Jaunuoliai tai pat minėjo, kad mokytojai ne visuomet supranta arba tiesiog nekreipia dėmesio į mokinių SUP įvairovę. Mokytojai neturi reikiamų įgūdžių ir dažniausiai dėmesį kreipia į mokinio silpnąsias puses, nepastebėdami jo turimų stiprybių.

Nepaisant šių komentarų, mokiniai nepyksta ant mokytojus, bet pageidauja, kad rastųsi naujo tipo mokytojas: gerai pasirengęs ir gerai besijaučiantis inkluzinėje švietimo sistemoje.

Įvardiję spręstinus klausimus, 2011 m. sąskrydžio dalyviai pateikė konkrečių siūlymų, kurie padėtų plėtoti inkluzinį švietimą tiek

mokyklos, tiek klasės lygmenyse. Jie prašė priimančių sprendimus pareigūnų užtikrinti kiekvienos mokyklos aplinkos prieinamumą neįgaliesiems ir aprūpinimą reikiama išteklių, įskaitant ir pagalbą asmeninių asistentų, kurie atsižvelgtų į visus mokinio poreikius.

Delegatai pabrėžė, kad didelių privalumų turi klasės, kuriose mokosi nedidelis mokinių skaičius ir individualių mokymosi planų parengimas ir įgyvendinimas, o įrengti papildomų, aprūpintų reikiama įranga patalpų mokyklose yra tikrai būtina. Taip pat jaunuoliai pabrėžė, kad būtina pritaikyti egzaminus, pasiekimų patikrą (pvz. pratęsti laiką), taip pat suteikti galimybę ilgiau 1 metais ilgiau mokytis. Tai, anot delegatų, padėtų visiems mokiniams pasiekti tą patį pasiekimų lygį, o kai kuriems nereikėtų papildomos pagalbos. Mokiniai pabrėžė, kad besimokantys tose pačiose programose turėtų įgyti tas pačias kvalifikacijas.

Be jokių abejonių jaunuoliams dalyvauti sąskrydžiuose buvo naudinga – tai patvirtino 2003 m. apklausa. Teigiamą poveikį jie padarė mokykloms, mokytojams ir mokiniams, dalyvavusiems parengiamosiose diskusijose. Po 2011 m. vykusios veiklos patvirtino, kad teigiamo poveikio būta: jaunuoliai ir juos lydėję mokytojai atliko įvairių darbų, parašė straipsnių, naudodamiesi kompiuterinių technologijų galimybėmis, sukūrė skaitmeninių priemonių, interneto svetainių, skleidė informaciją socialiniuose tinkluose *Facebook* ir *Twitter*.

Agentūra imsis visų priemonių gerai šios ataskaitos sklaidai užtikrinti ir stengsis, kad rimti ir gilūs delegatų siūlymai bei pageidavimai nebūtų pamiršti.

Agentūra drauge su delegatais, jų artimaisiais, specialistais praktikais ir priimančiais sprendimus darbuosis, siekdama, kad švietimo sistema taptų kokybiškesnė, be kliūčių, pripažįstanti ir gerbianti mokinių skirtybes, kurioje, anot delegatų: „*kiekvieno spalva skirtinga, bet mes visi drauge sukuriame vaivorykštę.*“

2011 M. EUROPOS PARLAMENTO SAŠKRYDŽIO DELEGATAI

Žemiau pateiktos pavardės 88 jaunųjų delegatų, 2011 m. dalyvavusių Europos Parlamento sąskrydyje:

Aure AFLALO	Keenan ALEXANDER
Carlo ANDERHALDEN	Maria BARANDUN
Efstathios BEKYRAS	Méryem BELGHAZI
John BENNINGTON	Markos BOTSOS
Robert BOYLE	Elin Johanna BRANDT KORALL
Pauline BRASSEUR	Chiara BRIZZOLARI
Wessel BROEKHUIS	Maria BUGEJA
Claudia BURATTINI	Fabian CAMARA ALCAIDE
Jens CAMILLERI	Tomáš ČERNÝ
Alexandra CHRONOPOULOU	Rolands CINIS
Leanne Alice COLE	Nana-Marie DALE REICHEL
Charlotte DARBY	Yohana Angelica DEL PINTO
Honoré D'ESTIENNE D'ORVES	Samantha DRYDEN-SILLARS
Wacław DZIĘCIOŁ	Klara Linnea Astrid ELFSTEN
Zsófia FAZEKAS	João FONSECA
Barbara GEHER	Sára GERGELY
Josette GRAÇA SILVA	Melania GROTTI
Kanivar GÜLER	Andreani HADJISTERKOTI
Sophie Bethan HANNAWAY	Asgerdur HEIMISDÓTTIR
Lucie HRDINOVÁ	Ingre IMALA
Jakub JARMUŁA	Diogo JESUS NETO
Dagur JÓHANNSSON	Pórdur JÓNSSON
Domen KAISER	Dean KELLY
Orlando KROHN	Thomas KROYER

Joži KUMPREJ	Robert LÄTT
Mei LAN NG	Marie LAURITZEN
Artūras LAURYNAS	François LE BEL
Laima LIEPINA	Fé LINDEN
Rebeca LÓPEZ RUANO	Nika LUŠNIC
Mathias MACHIELSEN	Gemma MACKINTOSH
Jere Nicholas MAHLAKAARTO	Emile MAINKA
Tuomas Kimmo Johannes MANNI	Daniel MARTIN
James MARTIN	Simon MCDOUGALL
Stefanos MELAS	Audrey MESUREUR
Sofie MONGGAARD CHRISTENSEN	Jonas NENORTAS
Michalis NICOLAOU	Melanie NIELSEN
Áron ÓCSVÁRI	Elmo PESIN
Triin PUUSEPP	Pedro ROMERO JIMÉNEZ
Zineb SAOUI	Daniel Alexander SCHOUTEN
Francesco SCICLUNA	Edgars ŠENINŠ
Łukasz ŚMIETANA	Kamilla SØLYST BJØLSETH
Bethany STALEY	Philipp STEINBERGER
Katrina THOMSON	Lise TØRLEN
Mirjam WOLFF	Arvydas ZAGARAS

LT

2011 m. lapkritį Briuselyje Europos Parlamente Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra surengė sąskrydį. Agentūros šalys narės nominavo 88 jaunuolius, turinčius ir neturinčius SUP ar negalių, besimokančius vidurinėse ir profesinėse mokyklose, aptarti, ką jiems reiškia inkluzinis švietimas.

Sąskrydžio tikslas buvo išklausti jaunuolių pageidavimus ir siūlymus, išsiaiškinti, kokios pažangos pasiekta atitinkamose šalyse plėtojant inkluzinį švietimą nuo 2007. Kiekvienas mokinys galėjo pasisakyti apie tai, kaip jo šalyje diegiama inkluzinė švietimo sistema, aptarti jos privalumus ir trūkumus, nes visi delegatai patys buvo šios sistemos dalyviai. Inkluzija diskusijose buvo minima labai dažnai, todėl akivaizdu, kad inkluzinio švietimo plėtra yra svarbi ir įprasta jaunuolių mokykliniame gyvenime vykstančių diskusijų tema.

European Agency for Development in Special Needs Education

